

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему КОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ AFFECTION
В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ
АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ)**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0357-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Калашнікова Аліна Вікторівна

Керівник к.ф.н., доц. Шевчук О. В.

Рецензент к.ф.н., доц. Лужаниця О. І.

Запоріжжя – 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітня програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
Надточій Н. О.

«___» _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

КАЛАШНІКОВІЙ АЛІНІ ВІКТОРІВНІ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) Когнітивні особливості вербалізації концепту AFFECTION в англійській картині світу (на матеріалі творів сучасної американської літератури)

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Шевчук Оксана Василівна,
к. філол. н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «24» травня 2022 року № 571-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту): 30 листопада 2022 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) Теоретичні засади лінгвокогнітивної парадигми, принципи лінгвокогнітивного дослідження концептів, теорія картин світу, методологія лінгвоконцептуального аналізу.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): інвентаризувати номінативне поле концепту AFFECTION в англійській картині світу на матеріалі обраних текстових фрагментів та лексикографічних джерел; дослідити когнітивний зміст аналізованого концепту; визначити його роль у англійській концептуальній картині світу.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шевчук О.В., к.ф.н., доцент	25.05.2022	25.05.2022
Розділ 1	Шевчук О.В., к.ф.н., доцент	13.06.2022	13.06.2022
Розділ 2	Шевчук О.В., к.ф.н., доцент	09.09.2022	09.09.2022
Висновки	Шевчук О.В., к.ф.н., доцент	17.11.2022	17.11.2022

6. Дата видачі завдання: 25.05.2022 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз;	травень 2022	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2022	виконано
3.	Написання вступу	червень 2022	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	липень 2022	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2022	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2022	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2022	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	листопад 2022	виконано
9.	Захист	грудень 2022	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ А. В. Калашнікова

Керівник роботи (проекту) _____ О. В. Шевчук

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Е. О. Веремчук

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 53 стор., 84 джерела.

Об'єкт дослідження: концепт AFFECTION в американському варіанті сучасної англійської мови.

Мета роботи: полягає у виявленні та описі когнітивних особливостей вербалізації концепту AFFECTION в англійській картині світу.

Теоретико-методологічні засади: У лінгвістичних дослідженнях поняття кохання почало з'являтися порівняно нещодавно, але як усі концепти, пов'язані зі сферою почуттів, знаходиться у центрі уваги. Серед дослідників, що аналізували даний концепт, можна назвати (Ю. Д. Апресян, Л. Е. Вільмс, С. Г. Воркачева, Л. Е. Кузнєцова, Г. А. Огарков, Е. Р. Хутов, С. Г. Шафікова) та інших вітчизняних мовознавців.

Отримані результати: Згідно з даними дослідження, у межах макроструктури концепту AFFECTION домінує інтерпретаційне поле, другорядну роль на рівні макроструктурної організації концепту AFFECTION займає перцептивно-когнітивна складова, поняттєва складова концепту не визначена, спираючись на відібраний емпіричний матеріал. Отже, у межах макроструктури концепту AFFECTION інтерпретаційне поле охоплює 91,04%.

Ключові слова: *концепт, макроструктура, складова концепту, інтерпретаційне поле*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ AFFECTION В ЛІНГВОКОГНІТИВНОМУ АСПЕКТІ.....	8
1.1 Співвідношення мовної та когнітивної картин світу.....	8
1.2 Поняття концепту в когнітивній лінгвістиці.....	17
1.3 Категорія AFFECTION у філософському та психологічному аспектах.....	24
РОЗДІЛ 2 МАКРОСТРУКТУРА ЛІНГВОКОНЦЕПТУ AFFECTION В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ.....	28
2.1 Методика дослідження концепту AFFECTION	28
2.2 Загальні риси макроструктурної організації концепту AFFECTION....	31
2.3 Перцептивно-когнітивна складова концепту AFFECTION.....	35
2.4 Інтерпретаційне поле концепту AFFECTION	38
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АМС – американська мовна свідомість

к. – концепт

КО – когнітивна ознака

НП – номінативне поле

од. – одиниця

ВСТУП

Робота присвячена аналізу когнітивних особливостей концепту AFFECTION на матеріалі сучасних американських творів. Дана тема дуже складна, тому не може бути вивчена в рамках тільки однієї науки, отже вона може розглядатися різними дисциплінами, а саме: психологією, соціологією, когнітивною лінгвістикою, культурологією та філософією тощо.

У лінгвістичних дослідженнях поняття кохання почало з'являтися порівняно нещодавно, але як усі концепти, пов'язані зі сферою почуттів, знаходиться у центрі уваги. Серед дослідників, що аналізували даний концепт, можна назвати [Апресян 2005], [Вільмс 2007], [Воркачева 2001], [Кузнєцов 2006], [Огарков 2005], [Хутов 2008], [Шафіков 2006] та інших вітчизняних мовознавців.

Актуальність даної теми визначається сучасною потребою у лінгвокогнітивних дослідженнях абстрактних сутностей, зокрема почуттів, одним з яких є кохання, що на рівні концепту AFFECTION знаходить свою вербальну реалізацію у мовних одиницях вибраних текстових фрагментів.

Об'єктом дослідження є концепт AFFECTION в американському варіанті сучасної англійської мови.

Предметом є когнітивні особливості вербалізації концепту AFFECTION в американському варіанті сучасної англійської мови на матеріалі сучасних лексикографічних джерел та творів сучасної американської художньої літератури.

Мета полягає у виявленні та описі когнітивних особливостей вербалізації концепту AFFECTION в англійській картині світу. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) сформулювати номінативне поле концепту AFFECTION в англійській картині світу на матеріалі обраних текстових фрагментів та лексикографічних джерел;

2) виявити особливості лексикографічної репрезентації концепту AFFECTION за частиномовною належністю;

3) описати перцептивно-когнітивну складову концепту AFFECTION на матеріалі вибраних текстових фрагментів;

4) описати інтерпретаційне поле концепту AFFECTION на матеріалі вибраних текстових фрагментів;

5) сформувані теоретичну базу дослідження когнітивних особливостей вербалізації концепту AFFECTION, узагальнивши існуючі напрацювання вітчизняних та зарубіжних мовознавців в межах обраної проблематики.

Матеріалом дослідження слугують 3 жанри художньої літератури, а саме: роман, новела та оповідання. Для розділу II було використано 6 художніх творів – 5 романів: “Farewell, my Lovely” Р. Чандлера, “The Case of the Empty Tin”, “The Case of the Velvet Claws” Е. Гарднера, “Strangers on a Train” П. Хайсміт “A Kiss Before Dying” А. Левіна та новели “Double Indemnity” Д. Кайна.

Крім цього, для розділу III було відібрано сучасних художніх прозових творів американських письменників для ілюстрації окремих особливостей мовної об’єктивації концепту AFFECTION та 124 мовних одиниць, що були відібрані методом суцільної вибірки з тлумачних словників, а також словників синонімів англійської мови.

До розділу III були застосовані текстові фрагменти наступних творів: роман “Foreign Affairs” Е. Лупі, роман “The Adventures of Augie March” Б. Саула, роман “Love etc” Б. Кауфман, новела “Breakfast at Tiffany’s” Т. Капоте, оповідання “Gesturing” Д. Апдайка, оповідання “The Country Husband” Д. Чивера.

До основних **методів** можна віднести: метод суцільної відбірки, кількісний метод, метод лінгвістичного опису, метод семантико-когнітивного аналізу. У процесі роботи використовується методика представників Воронежської школи когнітивної лінгвістики З. Д. Попової та Й. А. Стерніна.

Новизна дослідження полягає в тому, що вербалізація концепту AFFECTION в обраних творах досліджується вперше.

Теоретичне значення даної роботи визначається внеском у розвиток когнітивної лінгвістики. Вагомими є дослідження проблем сучасної національної специфіки концептуалізації знань про явища навколишньої дійсності на прикладі концепту AFFECTION в мовній свідомості носіїв американської лінгвокультури.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використовувати одержаних результатів під час викладання іноземної мови.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми курсової роботи, сформульовано мету й завдання праці, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів наукової роботи, викладено відомості про матеріал і методику дослідження.

У **першому** розділі «Теоретичні засади дослідження концепту AFFECTION в лінгвокогнітивній площині» подано загальні відомості про категорію кохання у філософському та психологічному аспектах, розглянуто мовну та когнітивну картину світу, описано методику дослідження концепту.

У **другому** розділі «Макроструктура лінгвоконцепту AFFECTION в англomовній картині світу» подані загальні риси макроструктурної організації концепту AFFECTION, сформоване інтерпретаційне поле даного концепту та перцептивно-когнітивна складова концепту LOVE.

У **третьому** розділі «Макроструктура лінгвоконцепту AFFECTION в англomовній картині світу другої половини ХХ століття» подані загальні риси макроструктурної організації концепту AFFECTION, сформоване інтерпретаційне поле даного концепту та перцептивно-когнітивна складова концепту AFFECTION.

У **висновках** підсумовано результати проведеного дослідження, визначено перспективні напрямки для подальших наукових розробок.

Загальна кількість сторінок 53, кількість використаних джерел 84.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ AFFECTION В ЛІНГВОКОГНІТИВНІЙ ПЛОЩИНІ

1.1 Співвідношення мовної та когнітивної картин світу

Проблема картини світу займає досить вагоме місце у дослідженнях сучасних мовознавців. Співвідношення мовної та когнітивної картин світу вивчали О. С. Кубрякова, Д. С. Ліхачев, В. М. Теля, В. П. Чесноков та інші. Картина світу являє собою складну систему образів, які відображають дійсність в колективній свідомості.

Термін «картина світу» є уживаним у філософії, мовознавстві, фізиці. Лінгвіст Б. О. Серебренніков наголошує, що вперше цей термін був використаний саме у фізиці Г. Герцем наприкінці ХІХ століття [Серебренніков 2008]. Науковець визначив фізичну картину світу як сукупність внутрішніх образів зовнішніх предметів, з яких логічним шляхом можна отримати інформацію про поведінку цих предметів. Внутрішні образи цих предметів повинні бути такими, щоб логічно необхідні наслідки цих уявлень були образами природньо необхідних відображених предметів.

Поняття «картина світу» базується на вивченні уявлень людини щодо навколишнього світу. Якщо світ ми уявляємо як людину та навколишнє середовище в їх взаємодії, то картина світу – результат переробки інформації про середовище та людину. Тому концептуальна система, що відображається у вигляді мовної картини світу, залежить від фізичного та культурного досвіду та безпосередньо пов'язана з ним.

Терміном «картина світу» широко користувався М. Планк, розуміючи під фізичною картиною світу «образ світу», що формується фізичною наукою і відбиває реальні закономірності природи. М. Планк розрізняв практичну та

наукову картини світу. З практичною він пов'язував цілісне уявлення людини про навколишній світ, що виробляється поступово на основі власних переживань. Наукову картину світу він описував як модель реального світу в абсолютному значенні, незалежного від окремих особистостей і всього людського мислення.

Відповідно до професора М. Ф. Алефіренко, категорії картина світу, когнітивна картина світу, концептуальна картина світу, знання, свідомість, мовна свідомість, когнітивна свідомість, модель світу, концептосфера та ін. та специфіка їхнього функціонування в системі ще потребують наукового уточнення й мають бути структурованими по відношенню один до одного у відповідності до свого лінгвокогнітивного змісту і зв'язку з основними когнітивними категоріями – знанням і пізнанням [Алефіренко 2011].

О. Г. Максапетян звертає увагу на те, що модель світу визначається за допомогою взаємодії трьох сфер: Світу, Мови та Користувача (користувачів мов опису) [Максапетян 2003]. Науковець наголошує, що одному світу (онтології) можливе поставити в відповідність тільки одну мову опису (термінологію): конфігурації мов в Мові відповідає конфігурація світів у Світі.

В свою чергу внутрішня логіка і термінологія кожної мови відображають і висловлюють природню логіку і онтологію відповідного описуваного ним світу (включаючи його властивості, структуру, принцип організації, конфігурацію об'єктів, функцію елементів), тобто кожна первинна мова опису (термінологія), що є підмовою Природньої мови, теж знаходиться в однозначному, симетричному, ізоморфному співвідношенні з відповідним світом (онтологією), що є предметною областю або певною частиною Реального Світу.

На думку З. Д. Попової та Й. С. Стерніна, під картиною світу в найзагальнішому вигляді пропонується розуміти впорядковану сукупність знань про дійсність, що сформувалася в громадському (а також груповому, індивідуальному) свідомості [Попова, Стернин 2001]. Однак слід розрізняти

безпосередню й опосередковану картини світу. Безпосередня картина світу – це картина, що отримується в результаті прямого пізнання людьми навколишньої дійсності.

Окрім цього, науковці розрізняють наукову та наївну картини світу, причому, якщо перша оперує термінами і побудована на практичних і теоретичних знаннях, то друга більше діалектична та допускає суперечливі визначення речей.

Пізнання здійснюється як за допомогою органів почуттів, так і за допомогою абстрактного мислення, яким володіє людина, проте в будь-якому випадку ця картина світу не має «посередників» в свідомості і формується як результат безпосереднього сприйняття світу і його осмислення. Безпосередня картина світу, що виникає в національній свідомості, залежить від того способу, загального методу, яким вона була отримана. У цьому сенсі картина однієї і тієї ж дійсності, одного і того ж світу може відрізнитися – вона може бути раціональною і чуттєвою; діалектичною і метафізичною; теоретичною і емпіричною, науковою та «наивною» тощо.

Подібні картини світу є історично зумовленими – вони залежать в своєму змісті від досягнутого до того чи іншого історичного етапу рівня пізнання; вони змінюються зі зміною історичних умов, з досягненнями науки, розвитком методів пізнання. В окремих суспільствах або шарах суспільства може домінувати протягом тривалого часу якась одна картина світу, яка визначається панівним методом пізнання.

Безпосередня картина світу включає як змістовне, концептуальне знання про дійсність, так і сукупність ментальних стереотипів, що визначають розуміння і інтерпретацію тих чи інших явищ дійсності. Таку картину світу ми називаємо когнітивною. Національна когнітивна картина світу являє собою загальне, стійке, повторюване в картинах світу окремих представників народу. У зв'язку з цим національна картина світу, з одного боку – деяка абстракція, а з іншого – когнітивно-психологічна реальність, що виявляється в розумовій, пізнавальній діяльності народу, в його поведінці –

фізичному і вербальному. Національна картина світу виявляється в однаковості поведінки народу в стереотипних ситуаціях, в загальних уявленнях народу про дійсність, у висловлюваннях і «загальних думках», в судженнях про дійсність, прислів'ях, приказках та афоризмах.

Мовні значення передають лише частину знань та уявлень людини про світ. Основні знання, в свою чергу, зберігаються у вигляді різних за ступенем складності мисленевих структур, характеристики яких можуть постійно доповнюватися, набувати нових значень. Існує певна думка, що мовні знання (знання мовних значень, форм та категорій) та немовні, що охоплюють енциклопедичні знання про світ, чітко розмежовуються.

Згідно зі структуралістами, значення слова не залежить від того, що мовець знає про реальний чи уявний світ. Однак, сучасні дослідження цьому суперечать, бо значення слова енциклопедичне за своєю сутністю. Отже, для характеристики значення слова необхідна певна фонові інформація, що уявляє собою структуру загальноприйнятих знань, яка входить до складу загальної системи загальнозначущого досвіду носіїв даної мови.

Розкрити характер народу можна, якщо спробувати виявити його найбільш значимі соціально-психологічні риси, які історично вироблялися в нації під впливом умов проживання, образу життя, соціально-економічного ладу. Національний образ життя народу формується природними умовами, навколишнім світом, які в свою чергу, визначають рід праці, звичаї і традиції.

З II половини XX століття проблема картини світу розглядається в рамках семіотики при вивченні первинних моделюючих систем (мови) і вторинних (міфу, релігії, фольклору, поезії і т.д.). Культура при цьому підході трактується як “неспадкова пам'ять колективу”, і її головним завданням є структурна організація навколишнього світу, що знаходить своє вираження в моделі світу.

На думку З. Д. Попової та Й. С. Стерніна, мовна картина світу – це системне, цілісне відображення дійсності за допомогою різних мовних засобів [Попова, Стернин 2001]. Картина світу отримує новий відтінок і в

ракурсі емоційної сфери свідомості, що дозволяє виділити емоційну картину світу, в якій об'єктивно існуюча реальність відбивається крізь призму людських емоцій. Отже, основне місце в емоційній картині світу відводиться власне емоціям, в яких проявляється емоційна сторона психіки людини .

Текст виступає засобом спілкування, тому він не тільки відображає особливості соціальних умов його створення, але й активно впливає на їх перетворення. Філософський текст формує певну логіку процесу створення змістів філософської культури як органічного елемента загальнолюдської культури. Фізичне, філософське, лінгвістичне розуміння «картини світу» дає можливість перейти до поняття мовної картини світу, так як мова безпосередньо бере участь у двох процесах, пов'язаних з картиною світу.

По-перше, в її надрах формується мовна картина світу, один з найбільш глибинних шарів картини світу в людини. По-друге, сама мова висловлює і інші картини світу людини, які через спеціальну лексику входять у мову, привносячи в неї риси людини, її культури. За допомогою мови дослідне знання, отримане окремими індивідами, перетворюється на колективне надбання, колективний досвід. Мовознавство поряд з науками про мислення належить до числа тих галузей людського знання, які виявляють найбільш тісні зв'язки з філософією на всьому протязі його розвитку, що пояснюється природою самого предмета лінгвістики.

Мова являє собою неодмінну умову здійснення абстрактного, узагальненого мислення і раціональної шаблі людського пізнання. У лінгвістиці спроби осмислити активну формуючу роль системи мови по відношенню до системи мислення починаються з І. Гердера і В. фон Гумбольдта. І. Гердер говорить про мову як про «дзеркало народу», а В. фон Гумбольдт і його послідовники вважають, що в мові проявляється діяльність якогось «Духу народу», приховані особливий світогляд і специфічний спосіб мислення. «Особливість духу і будова мови будь-якого народу так між собою внутрішньо пов'язані, що якби одне з них було дано, друге має бути з нього виведено. Мова є також зовнішнім проявом духу

народів. Мова – це їх дух, а їх дух – це їхня мова. Ніколи не вдається достатньою мірою висловити їх ідентичність».

Він бачить у мові силу, формуючу мислення народу, що виявляє своєрідні риси його національного духу і абсолютно відірвану від матеріального світу. Мова сама створює образ, картину світу, отже, відмінність мов породжує відмінність у поглядах на світ.

В. П. Чесноков стверджує: «На підставі значних семантичних відмінностей між мовами представники неогумбольдтіанства роблять висновки, що мова визначає мислення людини і процес пізнання в цілому, а через неї світогляд і цілісну картину світу, що виникає у свідомості, що у зв'язку з цим люди, що говорять на різних мовах, пізнають світ по-різному, створюючи різні картини світу, що мова не тільки обумовлює, але й обмежує пізнавальні можливості людини» [Чесноков 2009].

Особливої уваги при розгляді поняття «мовна картина світу» заслуговує вчення лінгвіста В. П. Чеснокова про статичну та динамічну картини світу. Якщо перша обумовлена ладом мови і закріплена в словниках, то друга проявляється в мові, текстах, художніх творах. «Статична мовна картина (модель) світу історично змінюється відповідно до змін, що відбуваються в мовній системі. Але в кожен даний період вона стійка, як і мовна система», – пояснює Валерій Павлович. Виникнення динамічної картини світу пов'язано з недоліками мовних систем, найчастіше лексичного рівня, тому неможливо за кожним явищем закріпити єдине нерозчленованим поняття [Чесноков 2009].

Лінгвіст Чесноков підкреслює: «Якою б розвиненою і досконалою не була система тієї чи іншої мови, закріплені в ній засоби не в змозі задовольнити потреби вічно розвивається і ускладнюється процесу пізнання. Тому в живих комунікативних та розумових актах ... з одиниць... завдяки їх безмежно широким комбінаторним можливостям, формується таке різноманіття конкретних мовних побудов, яке дозволяє висловити будь-яке

доступне сучасному рівню пізнання і практики ідеальне зміст як відображення об'єктивної реальності» [Чесноков 2009].

За З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним, мовна картина світу створюється:

– номінативними засобами мови – лексемами, стійкими номінаціями, фразеологізмами, що фіксують ту чи іншу членування і класифікацію об'єктів національної дійсності, а також значущим відсутністю номінативних одиниць (лакунарна різних типів);

– функціональними засобами мови – відбором лексики і фразеології для спілкування, складом найбільш частотних, тобто комунікативно релевантних мовних засобів народу на тлі всього корпусу мовних одиниць мовної системи;

– образними засобами мови – національно-специфічною образністю, метафориною, напрямками розвитку переносних значень, внутрішньою формою мовних одиниць;

– фоносемантикою мови;

– дискурсивними засобами (механізмами) мови – специфічними засобами і стратегіями текстоутворення, аргументації, ведення спору, діалогу, побудови монологічних текстів, особливостями стратегій і тактик комунікативної поведінки народу в стандартних комунікативних ситуаціях, прийомами побудови текстів різних жанрів (наприклад, афоризмів, анекдотів, реклами тощо);

– стратегіями оцінки та інтерпретації мовних висловлювань, дискурсів, текстів різних жанрів, критеріями оцінки їх як зразкових або незразкових, переконливих і непереконливих, вдалих або невдалих тощо [Попова, Стернин 2001].

Як зазначає О. С. Кубрякова, причиною виникнення когнітивної лінгвістики були зміни поглядів на мету аналізу мови, що осмислювався як засіб доступу до роботи свідомості, ключ до усвідомлення розумових процесів, інтелекту та мислення [Кубрякова 2004].

Під картиною світу в найзагальнішому вигляді З. Д. Попова та Й. А. Стерніним пропонується розуміти упорядковану сукупність знань про дійсність, що сформувалася в громадській (а також груповій, індивідуальній) свідомості. Безпосередня картина світу включає як змістовне, концептуальне знання про дійсність, так і сукупність ментальних стереотипів, що визначають розуміння та інтерпретацію тих чи інших явищ дійсності. Таку картину світу вчені називають когнітивною. Безпосередня, пряма картина світу — це результат відображення світу органами почуттів і мисленням людини, результат пізнання і вивчення світу громадською або індивідуальною свідомістю. Вона може бути визначена саме як когнітивна, тому що являє собою результат пізнання дійсності і виступає у вигляді сукупності упорядкованих знань – концептосфери [Попова, Стернін 2001].

В. І. Карасик підкреслює, що «мовна картина світу не дорівнює когнітивної, остання незмірно ширше, оскільки названо в мові далеко не весь зміст концептосфери, далеко не всі концепти мають мовне вираження і стають предметом комунікації. Тому судити про когнітивної картині світу з мовній картині світу можна лише в обмеженому масштабі, завжди маючи на увазі, що в мові названо тільки те, що мало або має зараз для народу комунікативну значимість – про це народ говорить або говорив» [Карасик 2002].

З. Д. Попова, Й. А. Стернін наголошують, що когнітивна картина світу і мовна картина світу пов'язані між собою як первинне і вторинне, як ментальне явище і його вербальне відтворення, як зміст свідомості і засіб доступу дослідника до цього змісту.

У межах даної наукової роботи дотримуємося позиції З. Д. Попової та Й. А. Стерніна, які визначають наступне визначення когнітивній картині світу: *когнітивна картина світу* – це сукупність концептів і стереотипів свідомості, які задаються культурою. Опосередкована картина світу – це результат фіксації концептосфери вторинними знаковими

системами, які матеріалізують, відтворюють існуючу у свідомості безпосередню когнітивну картину світу [Попова, Стернин 2001].

У художній картині світу можуть відбитися особливості національної картини світу – наприклад, національні символи, національно-специфічні концепти. При цьому слід завжди пам'ятати, що художня картина світу – вторинна, опосередкована картина світу, причому вона опосередкована двічі – мовою і індивідуально-авторської концептуальної картиною світу.

Картина світу у художньому тексті створюється мовними засобами, при цьому вона відображає індивідуальну картину світу в свідомості письменника і втілюється :

- у відборі елементів змісту художнього твору;
- у відборі використовуваних мовних засобів: використання певних тематичних груп мовних одиниць, підвищення або зниження частотності окремих одиниць і їх груп, індивідуально-авторські мовні засоби;
- в індивідуальному використанні образних засобів (система тропів).

У художній картині світу можуть бути виявлені концепти, властиві тільки даному авторському сприйняттю світу – індивідуальні концепти письменника. Таким чином, мова виступає засобом створення вторинної, художньої картини світу, яка відображає картину світу творця художнього твору.

Варто пам'ятати, що одне і те ж слово може в різних комунікативних умовах репрезентувати, представляти в мові різні ознаки концепту і навіть різні концепти – залежно від комунікативних потреб, від обсягу, кількості та якості тієї інформації, яку мовець хоче передати в даному комунікативному акті і, природно, в залежності від смислової структури використовуваного слова, його семантичних можливостей.

Розглядаючи мовну картину світу, науковці не залишають без уваги поняття «менталітет», що пов'язане з оціночно-ціннісною сферою, ціннісним аспектом свідомості. Менталітет виступає як сукупність принципів здійснення суджень та оцінок. Менталітет, як і концептосфера, є ментальним

явищем і доповнює національну картину світу, що формується концептосферою.

Менталітет і концептосфера тісно пов'язані і взаємодіють в процесі мислення. Концепти як ментальні одиниці в своєму інтерпретаційному полі зберігають когнітивні стереотипи – стандартні судження про стандартних ситуаціях, що становлять основу менталітету. З іншого боку, національний менталітет направляє динаміку формування та розвитку концептів – наявні стереотипи впливають на зміст формуються концептів, диктують деякі фіксуються в концептах оцінки явищ і подій.

Таким чином, поняття «картина світу» вперше з'явилося у фізиці і було використане Г. Герцем. У загальному вигляді під картиною світу пропонується розуміти упорядковану сукупність знань про дійсність, що сформувалася в громадській свідомості. У лінгвістиці розрізняють практичну та наукову, безпосередню та опосередковану, статичну та динамічну картини світу. Когнітивна і мовна картини світу тісно взаємопов'язані.

З. Д. Попова та Й. А. Стернін визначають когнітивну картину світу як сукупність концептів і стереотипів свідомості, які задаються культурою. Опосередкована картина світу – це результат фіксації концептосфери вторинними знаковими системами, які матеріалізують, відтворюють існуючу у свідомості безпосередню когнітивну картину світу. У художній картині світу, яка опосередкована двічі – мовою і індивідуально-авторської концептуальної картиною світу, можуть відбитися особливості національної картини світу, опосередкована картина світу, причому вона.

1.2 Поняття концепту в когнітивній лінгвістиці

Когнітивна лінгвістика – галузь мовознавства, що досліджує ментальні процеси на матеріалі різних мов. У межах даного наукового дослідження

оперуватимемо визначенням когнітивної лінгвістики, запропонованим З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним, згідно з яким когнітивна лінгвістика вивчає когнітивну свідомість за допомогою мовних прийомів та інструментів [Попова, Стернин 2001].

Над результатами лінгвістичних спостережень здійснюється процедура когнітивної інтерпретації, що дає змогу моделювати концепти як одиниці когнітивної свідомості з опертям на одержані лінгвістичні дані. Тобто когнітивна лінгвістика займається вивченням понять, що закладені у нашій свідомості. А саме, як ми розуміємо те чи інше слово, які асоціації, пов'язані з ним, виникають та яким чином ми оперуємо відомими нам поняттями.

Одним з ключовим понять когнітивної лінгвістики є концепт, або як його назвала лінгвіст Л. О. Ніжегородцева-Кириченко «константа свідомості». Однак це не зовсім константа, тому що уявлення про той чи інший концепт можуть змінюватись з віком та з набуттям нового досвіду, знань [Ніжегородцева-Кириченко 2002].

Згідно з О. С. Кубряковою, можна дати наступне визначення поняття «концепту» – поняття, що «має двоїсту сутність – психічну та мовну. З одного боку, це ідеальний образ, чи, точніше, прообраз, що уособлює культурно зумовлені уявлення мовця про світ, з іншого – він має певне ім'я у мові». Інакше кажучи, концепт не може існувати тільки у свідомості носіїв мови, а обов'язково має своє певне відображення у мові [Кубрякова 2004].

Термін «концепт» в мовознавстві використовується досить давно, але дослідники по-різному його визначають і розробляють різні класифікації концептів. Це можна простежити у роботах таких мовознавців: [Бабушкіна 2006], [Воркачева 2007], [Карасика 2002], [Попової 2007], [Стерніна 2006], [Фрумкіної 2005] та інших видатних мовознавців.

Д. С. Ліхачов, який пише, що «концепт існує не для самого слова, а для кожного основного (словникового) значення окремо» та пропонує вважати концепт «алгебраїчним вираженням значення», яким люди оперують в усному та письмовому мовленні, бо «охопити значення у всій його

складності людина просто не встигає, іноді не може, а іноді по-своєму інтерпретує його (залежно від своєї освіти, особистого досвіду, приналежності до певного середовища, професії тощо), яке з словникових значень заміщає собою концепт, з'ясовується зазвичай з контексту, а іноді навіть із загальної ситуації» [Ліхачов 2003].

Концепт не безпосередньо виникає із значення слова, а є результатом зіткнення словникового значення слова з особистим і народним досвідом людини. Отже, Д. С. Ліхачов приймає концепт за оперативну одиницю мовлення, яку люди можуть використовувати по-різному, залежачи від різних факторів і власного досвіду. Р. М. Фрумкіна називає концепт основним елементом культури в ментальному світі людини [Фрумкін 2005].

У свою чергу, А. П. Бабушкін [Бабушкин 2006] розглядає концепти як структури представлення знань. Він описує концепт «як будь-яку дискретну змістовну одиницю колективної свідомості, що відображає предмет реального або ідеального світу, що зберігається в національній пам'яті носіїв мови у вигляді пізнаного субстрату. Концепт вербалізується, позначається словом, інакше його існування неможливе».

На думку С. Г. Воркачова концепт – це «одиниця колективного знання/свідомості (що відсилає до вищих духовних цінностей), яка має мовне вираження й відзначається етнокультурною специфікою». Отже, концепт – це надбання цілого етносу та існує він у середовищі цього народу [Воркачов 2001].

Найбільш вдале визначення концепту, на думку Р. М. Фрумкіної [Фрумкіна 2005], дала А. Вежбицька, відзначивши близькість її підходу до ідей В. фон Гумбольдта. Під концептом А. Вежбицька розуміє об'єкт зі світу «Ідеальне», що має ім'я і відображає певні культурно-обумовлені уявлення людини про світ «Дійсність». Сама ж дійсність дана нам у мисленні (не в сприйнятті!) Саме через мову, а не безпосередньо. Р. М. Фрумкіна зазначає, що концепт є об'єктом

концептуального аналізу, зміст якого – «простежити шлях пізнання сенсу концепту і записати результат у формалізованому семантичному мовою».

З. Д. Попова та Й. А. Стернін виокремлюють наступні типи концептів: уявлення, схема, поняття, фрейм, сценарій (скрипт), гештальт. Такий тип концепту як фрейм представники Воронежської лінгвістичної школи визначають як багатокомпонентний концепт, що уявляє собою сукупність стандартних знань про предмети чи явища [Попова, Стернін 2001]. Згідно з А. П. Бабушкіним, концепти можна розподілити на розумові картинки, схеми, гіпероніми, інсайти, сценарії та калейдоскопічні концепти [Бабушкін 2003].

З. Д. Попова та Й. А. Стернін представляють концепт «як глобальну розумову одиницю, що представляє собою квант структурованого знання. Концепти – це ідеальні сутності, які формуються у свідомості людини». Мовознавці вважають, що це мова формує концепти у свідомості людини, але цього недостатньо, тому необхідні ще чуттєвість, наочність, предметна діяльність з тим чи іншим предметом або явищем [Попова, Стернін 2001].

Концепт народжується як образ, але, з'явившись у свідомості людини, цей образ здатний просунути по щаблях абстракції. Зі збільшенням рівня абстракції концепт поступово перетворюється з чуттєвого образу у власне розумовий. Ми у своїй роботі будемо оперувати визначенням концепту, яке було запропоноване представниками Воронежської лінгвістичної школи З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним.

Сучасні мовознавці вивчають концепти, користуючись лінгвокультурологічним та лінгвокогнітивним підходами. Лінгвокультурологічний підхід трактує концепт як одиницю культури з образним, понятійним та ціннісними компонентами. Цей підхід передбачає вивчення специфіки національної концептосфери. В рамках цього підхода працюють М. Ф. Алефіренко, В. І. Карасик, В. В. Красних, В. А. Маслова, Ю. С. Степанов.

При лінгвокогнітивному підході концепт трактується в рамках понять знання, свідомості та розглядається як ментальне утворення, що репрезентує собою всю сукупність знань про певний об'єкт. Представниками лінгвокогнітивного підходу є А. П. Бабушкін, О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін [Бабушкін, Кубрякова, Попова, Стернін 2006].

З. Д. Попова та Й. А. Стернін дають відповідь на запитання: Як репрезентується концепт у мові:

- готовими лексемами і фразеосполученнями зі складу лексико-фразеологічної системи мови, що мають «відповідні до випадку» семми або окремі семи різного рангу;

- пареміями;

- вільними словосполученнями;

- структурними і позиційними схемами пропозицій, що несуть типові пропозиції (синтаксичні концепти);

- текстами і сукупностями текстів (при необхідності експлікації або обговорення змісту складних, абстрактних або індивідуально-авторських концептів) [Попова, Стернін 2001].

Своє пояснення термінам «концепт» і «поняття» дає у своєму дослідженні і Р. М. Фрумкіна. Вона вважає, що концепт і поняття – терміни різних наук; поняття вживається головним чином в логіці та філософії, а термін концепт, будучи терміном в математичній логіці, останнім часом закріпився ще й у науці про культуру, в культурології. У сучасній науковій літературі, концепт і поняття – явища не «того ж порядку, що і значення слова», – концепт значно ширше значення слова» [Фрумкіна 2005].

З. Д. Попова та Й. А. Стернін у своїй праці «Семантико-когнітивний аналіз мови» визначають концепт, відразу відмічаючи, що це поняття виявилось найбільш життєздатним, як «дискретне ментальне утворення, яке є базовою одиницею розумового коду людини, що уявляє собою результат пізнавальної (когнітивної) діяльності особистості і суспільства і несе комплексну, енциклопедичну інформацію про що відображається предмет

або явище, про інтерпретацію даної інформації суспільною свідомістю і відносно суспільної свідомості до даного явища або предмету» [Попова, Стернин 2001].

«Концепт» в «Стислому словнику коротких термінів» під ред. О. С. Кубрякової представлений наступним чином: «Концепт – термін, службовець поясненню одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку (*lingua mentalis*), всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [Кубрякова 2004].

В свою чергу О. О. Селіванова визначає концепт як інформаційну структуру свідомості, організовану одиницю пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого [Селіванов 2006]. Згідно з дослідницею, концепти зароджується у процесі пізнавальної діяльності, відображають й узагальнюють досвід людини й інтеріоризовану її свідомістю дійсність, підводячи інформацію під певні вироблені суспільством категорії та класи.

Людина у ході своїй діяльності оперує концептами. За А. П. Бабушкіним, «концепт є ментальною репрезентацією, яка визначає, як речі пов'язані між собою і як вони категоризуються». Головна роль, яку вони грають у мисленні – це можливість групування об'єктів, що схожі за певними ознаками, у відповідні групи і класи.

У свідомості людини вони формуються:

- у результаті сприйняття навколишнього світу за допомогою органів чуттів;
- як результат практичної діяльності людини, її взаємодії з різними предметами;
- на основі експериментально-пізнавальної діяльності, вивчення слів за словниками та довідниками;

– внаслідок мисленнєвої діяльності, як результат роздумів, висновків або взаємодії з іншими концептами; - на основі вербального та невербального спілкування, коли людина передає іншій якійсь концепт за допомогою мовних засобів [Бабушкін 2003].

Поняття «концепт» відповідає уявленню про тих сенсах, якими оперує людина у процесах мислення і які відображають зміст досвіду і знання, зміст результатів усієї людської діяльності та процесів пізнання світу у вигляді якихось «квантів знання». Це визначення не суперечить висновкам, як і зробили вищезгадані мовознавці, тому його можна назвати універсальним.

Термін «концепт» не є єдино можливим для позначення ментальних утворень і синонімічно вживається поряд з такими термінами, як «лінгвокультурема», «логоепістема», «символ», «ментефакт», «стереотип», «архетип», «прототип», «етнойдема», «культурема», «ідеологема», «міфологема» та ін.

Концепти, згідно з З.Д. Поповою та Й. А. Стерніним, можуть бути пояснені як «розумові картинки, які представляють когнітивні структури, що репрезентують зовнішні характеристики предметів навколишньої дійсності – їх колірну палітру, конкретну конфігурацію, інші зовнішні ознаки ... під рубрику концепту-схеми підводяться просторово-графічні (об'ємні і контурні) параметри реалій у відверненні від їх видових характеристик; концепт-фрейм це ментальна «голографія», ситуативно-об'ємне уявлення фрагмента дійсності («місто» – великий населений пункт, адміністративний, торговий, промисловий і культурний центр); концепт-сценарій репрезентує поетапну динаміку дій, закріплених в колективній пам'яті носіїв мови (бійка – сварка, супроводжувана взаємними побоями)» [Попова, Стернин 2001].

Таким чином, у даному підрозділі було розглянуте поняття *концепт*. Отже, більшість мовознавців визначають концепт як мисленнєву одиницю, яку людина вербалізує у слові, словосполученні реченні, чи взагалі в інших формах. Це когнітивне поняття складне і багатозначне, що спирається на

різні фактори, як загальнонаціональні, так і індивідуальні. Було розглянуто, яким чином формується концепт у свідомості носіїв. Звідки можна зробити висновок, що знання та уявлення про концепт невичерпні і це поняття потребує вивчення мовознавців.

1.3 Категорія *AFFECTION* у філософському та психологічному аспектах

У «Філософській енциклопедії» кохання називають морально-естетичним почуттям, яке виражається в безкорисливому та самозабутньому прагненні до свого об'єкта. Звертається увага на те, що любов існує до справи, ідеї, батьківщини, людства, особистості.

Від колиски і до кінця життя всі ми шукаємо того, хто буде любити нас і кого б могли любити ми. Без неї ми втрачаємо волю до життя, наші розумові здібності і фізична енергія слабшають, опірність падає, пропадає і сенс того, чим ми займаємося, для чого живемо. Невгамована спрага людської прихильності не дає спокою. І чим сильніше ми прагнемо закритися від неї, тим важче стає наше життя.

Будь-хто відчував почуття закоханості, перші прояви симпатії до іншої людини. Це почуття відрізняється від наступного любовного досвіду своєю яскравістю. Незважаючи на те, що любов приносить не тільки найбільше задоволення, але іноді і саму гірку печаль, проте чоловіки і жінки не перестають бажати любові.

Література створила безсмертних героїв, що стали жертвами нещасливого кохання, – Ромео та Джульєтту. З роками роль кохання не змінилася. Мотив кохання продовжує з'являтися у піснях, літературі, мистецтві та кіно. Автор зображує у творі своє власне бачення кохання, його втілення у життя.

Німецький філософ Е. Фромм у своїй філософській праці «Мистецтво кохати» розглядає кохання як різновид мистецтва, такий же як музика чи поезія та пропонує наступне визначення: «Кохання – активна зацікавленість у житті та розвитку того, що ми любимо». На думку Е. Фромма, кохати – це віддавати щось, властивість чимось жертвувати, та ця здатність притаманна не кожній людині. Однак коханню, можна за бажанням навчитися.

Е. Фромм стверджує, що можливість індивіда кохати залежить від культури, яка безпосередньо впливає на нього. У сучасному світі дуже часто кохання плутають з так званим притулком – спасінням від самотності.

Ця ідея присутня й у концепції Саллівена : «Близькість це такий тип ситуації, що включає двох людей, яка дає достатні можливості для ствердження всіх їх особистих цінностей. Ствердження особистої цінності вимагає такого типу відносин, які я називаю співпрацею, а під ним розумію чітко сформовану пристосованість поведінки однієї людини до виражених потреб іншої людини заради збільшення ідентичного, тобто все більш і більш повного, взаємного задоволення, а також заради підтримки зростаючої у обох безпеки їхнього економічного становища».

Завжди тема кохання між чоловіком і жінкою була найгострішою. Варто відзначити, що потреба в любові та належності займає третє місце, а саме, слідом за фізіологічними потребами та потребою в безпеці, в ієрархії потреб А. Маслоу [цит. за: Изард 2009, с. 34]. Прагнення відшукати ту саму справжню любов закладено в самій сутності людини. Ця потреба властива кожній людині з самого раннього дитинства. Її нормальний розвиток виражається у здатності до відповідної любові.

Питання кохання вивчали такі світові психологи: К. Изард, Т. Кемпер, розробивший соціально-інтерактивну теорію емоцій, І. М. Сеченов та інші. За Е. Фроммом, «любити – означає віддавати специфічні людські цінності». К. Изард вважає, що «любов існує як вираз однієї з базових потреб живого організму, як один з локомотивів активності і має завданням репродукцію життя» [Изард 2009].

Згідно з К. Ізардом , любов може бути визначена як паттерн емоцій, драйвів та когнітивних процесів, включаючи чуттєвий та розумовий компонент і природний потяг. Кохання має велику цінність для особистості та для усього суспільства, бо людина – чуттєва істота [Изард 2009].

Любов може бути різна, та основними різновидами є батьківська, або до членів родини, та романтичне кохання. Батьківську любов соціум сприймає як належне, а навпроти, відсутність почуттів любові до своєї рідної дитини може сприйматись як відхилення. В свою чергу, безмежна любов до дітей теж погано оцінюється суспільством. Існує навіть назва такому явищу – «сліпа любов».

Любов має найбільшу цінність ще й завдяки тому, що вона є одним з найсильніших джерел позитивних емоцій, насолоди і радості. Власне любов не можна охарактеризувати як емоція, бо емоції короткочасні, можуть змінювати одна одну. Кохання ж – щось більш тривале, те, що дає нам емоції, насамперед, позитивні, а значення позитивних емоцій важко переоцінити. Вони підбадьорюють, мобілізують і, з іншого боку, пом'якшують дію життєвих випробувань.

Поняття «любов» можна віднести до одних із найголовніших. Воно, в свою чергу, нерозривно пов'язано з емоціями та почуттями. Закоханість призводить до переоцінки цінностей та змін погляду людини на світ, впливає на її рішення та вчинки. Питання взаємовідносин людини завжди у будь-якій культурі світу мали першочергове значення, доказом цього є світова література, що оспівує це почуття.

Стан психіки людини дуже часто супроводжується зовнішніми проявами у вигляді різноманітних фізіологічних реакцій таких як: хвилювання з прискоренням пульсу, блідість чи навпаки рум'янець, втрата свідомості.

Проте простий потяг однієї людини до іншої, чоловіка до жінки і жінки до чоловіка, інтерес до нього – це ще не любов. Любов утворює більш високий рівень відносин людини до людини. Вона проявляється як прагнення

відчутти радість, відбиту від радості коханої людини. Психологи вважають, що людина повинна розрізняти захоплення, закоханість та любов.

К. Ізард наголошує, що у психології кохання визначається як тяжіння, емоційне ставлення між людьми, тобто любов в широкому сенсі. Але ж в залежності від їх глибини можна виділити й інші емоційні відносини, такі як: симпатія, закоханість, прихильність, захопленість, а ще невротичні відносини (злиття, залежність, самопожертва). І в кожному виді, хоча вони й називаються одним словом – «любов», існують свої відмінності у розвитку відносин.

Е. Фромм, в залежності від об'єкту кохання, виокремлює: братську любов, материнську любов, еротичне кохання, любов до себе та любов до бога. Братська любов найголовніша і є невід'ємною складовою будь-якого кохання. У братському коханні закладені відповідальність, турбота, повага, співчуття тощо. Найскладнішою формою кохання Е. Фромм назвав материнське, бо воно передбачає віддачу всього себе.

Отже, у даному підрозділі наукової роботи проаналізовано категорію кохання у філософському та психологічному аспектах. У філософії кохання розуміють як морально-естетичне почуття, яке виражається в безкорисливому та самозабутньому прагненні до свого об'єкта. У психології любов – паттерн емоцій та когнітивних процесів, включаючи чуттєвий та розумовий компонент і природний потяг. Були виділені різні типи кохання в залежності від об'єкту симпатії, а саме: батьківська, зокрема, материнська, любов, романтичне, еротичне кохання, любов до бога та до самого себе. Також було визначено, що окрім кохання можна виділити симпатію, закоханість, прихильність, захопленість, що відрізняються глибиною почуттів.

РОЗДІЛ 2

МАКРОСТРУКТУРА ЛІНГВОКОНЦЕПТУ AFFECTION В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

2.1 Методика дослідження концепту AFFECTION

Під час аналізу досліджуваного концепту використовувався семантико-когнітивний підхід до вивчення мови, що розробляється представниками Воронежської лінгвістичної школи, головно, З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним. За принципами побудови моделі концепту З. Д. Попової та Й. А. Стерніна, макроструктура досліджуємого концепту реалізується у *перцептивно-когнітивній, поняттєвій та інтерпретаційній складових* [Попова, Стернин 2001].

В силу того, що саме у сфері почуттів найповніше відображаються особливості національної свідомості, цю сферу можна назвати сприятливим полям для вивчення. Аналіз концепту відбувається шляхом від тексту, а саме від художнього тексту, до концепту.

Й. А. Стернін у своїй статті «Методика дослідження структури концепту» наголошує, що кожний концепт має чітку структуру. Це пов'язано з його функцією – він постійно використовується, актуалізується в різних частинах та аспектах, поєднується з іншими концептами та відштовхується від них. Усі ці процеси і складають процес мислення [Стернин 2007]. Метафорично концепт можна представити по-різному: у вигляді хмари (З. Д. Попова, Й. А. Стернін, Г. В. Токарев), у вигляді сніжного кому (Н. Н. Болдирев).

З. Д. Попова та Й. А. Стернін пропонують метафору плоду. Не дивлячись на різноманітність вмісту та структури, будь-який концепт має базовий шар. До базового шару можна віднести чуттєвий образ. Для

метафори концепту плода чуттєвий образ буде його кісткою. У більш складних концептів окрім кістки виділяють м'якість плоду – додаткові когнітивні ознаки [Попова, Стернин 2001].

За структурними типами концепти розподіляють на однорівневі, багаторівневі та сегментні концепти. Однорівневий концепт має тільки один базовий шар, багаторівневий складається з декількох когнітивних шарів, які можна розподілити за рівнем абстракції. Сегментний концепт охоплює базовий чуттєвий шар, який оточений декількома рівноправними за ступенем абстракції сегментами.

Згідно з З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним, ключовим елементом макроструктурної організації виступає *когнітивні ознаки* (далі КО) – ознаки, що визначають як окремі ознаки певного концептуалізованого феномену, усвідомлювані індивідом і відображувані в структурі концепту як окремі конститuentи його змісту [Попова, Стернин 2001].

Аналізуючи концепт AFFECTION, услід за З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним оперуватимемо поняттям *номінативне поле концепту* (далі НП), що є «сукупністю мовних засобів, які вербалізують концепт у певний період розвитку суспільства» [Попова, Стернин 2001].

До НП концепту дослідники відносять низку мовних засобів, що уможливають опис концепту в межах лінгвокогнітивного дослідження, а саме: прями номінації концепту, переносні номінації концепту, однокореневі слова, контекстуальні синоніми, метафоричні номінації, вільні словосполучення, які номінують ті чи інші ознаки концепту.

Лексикографічна реалізація концепту вивчається шляхом виявлення та опису лексичних одиниць різної частиномовної належності, що вербалізують його в сучасних словникових джерелах англійської мови (американського варіанту). Концепт AFFECTION досліджується на рівні його макроструктури на основі розподілу відібраних прикладів за *перцептивно-когнітивною, поняттєвою складовими та інтерпретаційним полем* шляхом виявлення та розподілу в межах цих складових когнітивних ознак.

Аналізуючи *перцептивно-когнітивну складову* у монографії «Семантико-когнітивний аналіз мови», З. Д. Попова та Й. А. Стернін зазначають, що чуттєвий образ в структурі концепту неоднорідний. Він складається з:

- 1) перцептивних когнітивних ознак, що формуються у свідомості носія мови в результаті відображення їм навколишньої дійсності органами чуттів;
- 2) образних ознакам, що формуються метафоричним осмисленням відповідного предмета чи явища. Цей образ носить назву метафоричний чи когнітивний [Попова, Стернін 2001].

О. О. Залевська стверджує, що незважаючи на деяку відносну примітивність перцептивного аналізу концепту свідомістю індивіда завдяки сенсорним каналам, які вважаються “нижчим” рівнем осмислення певного фрагмента дійсності, а віднесення когнітивних образів – продуктів ментально-когнітивної переробки – до «вищого» рівня його концептуалізації, все ж, між процесами «знизу-вгору» та «згори – донизу» відбувається постійна взаємодія та взаємовплив, вони відіграють рівнозначну роль у композиції знань та уявлень концептуалізатора про світ [Залевська 2000].

В основі *поняттєвої складової* лежить поняття – одиниця семантичного простору логосфери, що містить відносно невелику кількість семантичних ознак, пов’язаних із функціонуванням відповідної звукової оболонки, значеннєвий мінімум концепту, що фіксується лексикографічними джерелами.

Згідно з З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним, поняттєвий зміст багатьох концептів є близьким до змісту словникової дефініції ключового слова концепту (якщо воно існує), але в нього входять лише ознаки концепту, які диференціюють його денотат, а також виключаються випадкові, індивідуальні, енциклопедичні та оцінні ознаки. Ознаки такого типу слід відносити вже до інтерпретаційного поля не завжди можливо провести чітку межу між поняттєвим та інтерпретаційним змістом концепту [Попова, Стернін 2001].

Інтерпретаційне поле концепту включає КО, що інтерпретують основний інформаційний зміст концепту, може оцінювати його, інше кажучи, розкривають ставлення носіїв лінгвокультури до концептуалізованого явища. Інтерпретаційну складову концепту утворюють субскладові, що актуалізують різні типи оцінок – *емоційно-оцінна, енциклопедична, утилітарна (прагматична), регулятивна, соціокультурна та пареміологічна.*

Отже, у рамках цього підрозділу була розглянута сутність основних понять нашого дослідження, а саме: когнітивна ознака, номінативне поле. Під когнітивною ознакою можна розуміти окрему ознаку певного концептуалізованого феномену, усвідомлювану індивідом і відображувану в структурі концепту як окремий конститuent його змісту. До номінативного поля концепту було віднесено сукупність мовних засобів, які вербалізують концепт у певний період розвитку суспільства.

Ми описали основні елементи макроструктурної організації, спираючись на вчення дослідників Воронежської лінгвістичної школи З. Д. Попової та Й. А. Стерніна, а саме: поняттєва, перцептивно-когнітивна та інтерпретаційна складові. Було визначено, що інтерпретаційну складову концепту утворюють субскладові, що актуалізують різні типи оцінок – емоційно-оцінна, енциклопедична, утилітарна (прагматична), регулятивна, соціокультурна та пареміологічна.

2.2 Загальні риси макроструктурної організації концепту AFFECTION

Концепт LOVE відноситься до сфери почуттів, й тому є у центрі уваги сучасних науковців. Серед дослідників, що аналізували даний концепт, можна назвати [Апресян 2005],[Вільмс 2007], [Воркачева 2001], [Кузнецову 2006],[Огаркову 2005], [Хутову 2008], [Шафікова 2006] та інших вітчизняних мовознавців.

З точки зору Л. Є. Вільмс, яка вивчає саме лінгвокультурологічну специфіку поняття «кохання», у кожного народу склалося своє власне уявлення про поняття «кохання», що знайшло своє відображення у тлумачних словниках [Вільмс 2007].

Одним із завдань нашого дослідження був аналіз словників, щоб сформулювати НП концепту AFFECTION та виявити особливості лексикографічної репрезентації даного концепту за частиномовною належністю. Якщо звернутися до тлумачного словника Webster's new 20th Century Dictionary of the English Language (WNDEL), можна знайти наступні визначення слова «кохання» (“affection”):

1. a (1) : strong affection for another arising out of kinship or personal ties.
(2) : attraction based on sexual desire :affection and tenderness felt by lovers.
(3) : affection based on admiration, benevolence, or common interests
b :an assurance of affection give
- 2 : warm attachment, enthusiasm, or devotion
3. a : the object of attachment, devotion, or admiration
b (1) :a beloved person. (2) British —used as an informal term of address
4. a : unselfish loyal and benevolent
b : a person's adoration of God
5. : a god (such as Cupid or Eros) or personification of love
6. : an amorous episode
7. : the sexual embrace;
- 8 : a score of zero (as in tennis).

В свою чергу, тлумачний словник англійської мови Cambridge Academic Content Dictionary (CACD) дає 2 значення слова «кохання» (“affection”):

- 1) the feeling of liking another adult very much and being romantically and sexually attracted to them, or strong feelings of liking a friend or person in your family;
- 2) a person that you love and feel attracted to.

Отже, основні значення слова «кохання», що представляють цінність для даної наукової роботи, є: любов до родичів, близьких; любов закоханих людей; любов, заснована на захопленні та доброзичливості. Застосовуючи слово «affection», ми можемо звертатися до своїх коханих. Серед вивчених значень існують трактування кохання як любовного роману, статевого акту.

За допомогою тлумачних та синонімічних словників англійської мови, ключовими з яких є *The Basic Dictionary of Synonyms and Antonyms* та *The Oxford Dictionary of Synonyms and Antonyms*, було встановлено, що в англійській мові можна знайти наступні синоніми слова «кохання» (“affection”): *deep affection, fondness, tenderness, intimacy, attachment, endearment, devotion, adoration, doting, idolization, worship, obsession, passion, pash, ardour, desire, lust, yearning, infatuation, besottedness, liking, weakness, partiality, amour, leaning, heart, inclination, soft spot, taste, delight, relish, tender passion/sentiment, aloha, care, conciliate, gusto, dearness, luve (Scottish), sweetheart, valentine, paramour, loving-kindness (old-fashioned), penchant, hanky-panky (шурп-мурп)*. Окрім іменникових одиниць були відібрані дієслова, прикметники та прислівники.

Як свідчать результати аналізу, такі поняття як «кохання» та «ненависть» протиставляються, тому «кохання» – бінарне поняття. Не випадково говорять, що від кохання до ненависті один крок. Зі словом «любов» ми пов’язуємо переживання, почуття та емоції, які не завжди є позитивними. Якщо любов визиває позитивні емоційні переживання, то її можна поставити у ряд з щастям, задоволенням, прив’язаністю, насолодою мрією. Негативна забарвленість асоціюється з ревнощами, антипатією, презирством.

Для аналізу макроструктури концепту AFFECTION, ми відібрали лексичні та фразеологічні одиниці (124 од.), що реалізують його значення, з тлумачних, синонімічних, та тезаурусних словників. Найбільшою групою лексичних вербалізаторів концепту AFFECTION за частиномовною належністю є іменники (51,62%), що, в свою чергу, свідчить про важливість

категорії предметності для представників американської мовної спільноти. Дієслова відіграють менш значущу роль – 27,42%. Найменшими групами виявилися прикметники (16,12%) та прислівники (4,84%).

Концепт AFFECTION об'єктивується не лише у своїх прямих номінаціях (ключовому слові репрезентанті, що є іменем концепту (AFFECTION), але й його системних синонімах, а саме: *admiration, attachment, devotion, fondness, endearment, intimacy, obsession, tenderness, valentine*.

Концепт AFFECTION у текстах сучасної американської художньої літератури вербалізується в наступних лексичних та фразеологічних одиницях, що виступають складовими номінативного поля досліджуваного концепту: *to like, to love, love, to be in love, lovely, devoted, romantic, to be crazy about, admiration, attachment, lover, romance, likeable, to be fond of, to take a liking to, to fall in love with, love at first sight, to take a liking to, obsession, love-starved, loved*.

Таким чином, зі словників англійської мови було відібрано 124 одиниць, що номінують концепт AFFECTION в англійській мові. Найбільшу групу складають іменникові одиниці – 64 од. (51,62%), що свідчить про важливість категорії предметності для американської мовної спільноти. Другою за кількістю є група дієслів – 34 од. (27,42%). Найменшими групами виявилися прикметники, які охоплюють 20 од. (16,12%) та прислівники – 6 од. (4,84%).

Слід зазначити, що основні значення слова “кохання”, які представляють цінність для даної наукової роботи, є: любов до родичів, близьких; любов закоханих людей; любов, заснована на захопленні та доброзичливості.

У досліджуваних текстах концепт AFFECTION вербалізується також у похідних та однокорінних номінаціях концепту, що є одиницями різних частин мови й словотворчо й семантично пов'язані з основними лексичними засобами мовної об'єктивації концепту, а саме: *lover, loved, love (v), lovely,*

lovelorn, loveable. Окрім цього було встановлено, що *кохання* – бінарне поняття.

2.3 Перцептивно-когнітивна складова концепту AFFECTION

Було здійснено аналіз *перцептивно-когнітивної складової* концепту AFFECTION. Аналізуючи *перцептивно-когнітивну складову*, ми спираємося на визначення перцептивно-когнітивної складової З. Д. Попової та Й. А. Стерніна, а саме, *перцептивно-когнітивна складова* – складова, ознаки якої формуються у свідомості носія мови в результаті відображення їм навколишньої дійсності органами чуттів; а також образними ознаками, що формуються метафоричним осмисленням відповідного предмета чи явища [Попова, Стернин 2001].

Перцептивно-когнітивна, або як її ще називають, *чуттєво-образна складова* концепту LOVE охоплює 8,96% макроструктури досліджуваного концепту. Чуттєво-образну складову утворюють 2 компоненти: перцептивний та когнітивний. Перцептивний, що вже закладено у назві, уявляє собою образи, що виникають за допомогою органів чуття. Вони поділяються на зорові, тактильні, смакові, звукові та нюхові.

1) перцептивна складова концепту AFFECTION (4,24%):

а) зоровий образ 5 (2,36%): “*Where are the spring plants to water? Where is the new life that depends on me? Where is the green vine, Anne, as we saw love in our youth?*” (“Strangers on a Train” P. Haysmith) та ін..

б) звуковий образ 3 (1,41%): “*You’re gonna miss your big fat mamma one of these days – you know why I like that song?’ Cause it reminds me of one I really love*” (“The Man with the Golden Arm” A. Nelson), 2. “*He sounded too affectionate*” (“Farewell, My Lovely” R. Chandler) та ін..

в) тактильний образ 1 (0,47%): *“When she raised her eyes he hardly knew her, so careworn had she become, and a nameless regret touched him because she followed his fingers with her own with such ineffable tenderness, not blaming him, even now, for the way he’d made everything turn out for her after all”* (“The Man with the Golden Arm” A. Nelson).

У межах проаналізованого емпіричного матеріалу не виявлено смакових та нюхових образів. Найменшою за кількістю репрезентів є тактильний образ.

2) когнітивна складова (4,7%)

У межах когнітивного конститuentу були визначені наступні компоненти: **love is fragile, love can melt a heart, love has its symbol, no love is lost, love can get burnt, love can be cured, love is associated with a place, love is of great value, love is associated with a period of time.** Розглянемо їх на наступних прикладах:

a) love is fragile 2 (0,94%): *“She remembered the years of their courtship like remembering an alien land. Years of the white wafer of friendship broken on Boze Narodzenie and its brittle fragments (that broke, like so many friendships, at the touch) being passed from hand to hand across the straw-strewn tablecloth”* (“The Man with the Golden Arm” A. Nelson) 2. *“Sparrow had to feel the edge of those fragments of jealousy into which Sophie’s love, like her crockery, had been shattered”* (“The Man with the Golden Arm” A. Nelson).

б) love can melt a heart 1 (0,47%): *“I think you’re an attractive girl, Molly-O. I mean it, Molly-O. You got the good kind of heart, the kind that melts a guy”* (“The Man with the Golden Arm” A. Nelson).

в) love has its symbol 1 (0,47%): *“...when she was doggedly knitting him bulky argyle socks because a previous boyfriend had liked them and so the knitting of them had become the badge of her devotion, the pamphlets arrived”* (“A Kiss Before Dying” I. Levin).

г) love can get burnt 1 (0,47%): *“The wet air was as cold as the ashes of love”* (“The Man with the Golden Arm” A. Nelson).

д) love can be cured 1 (0,47%): “*When evening came taxiing in under the arc lamps she rose, while he still slept, and sewed his sleeve with love. ‘I’m patchin’ his heart,’ she told herself quietly*” (“The Man with the Golden Arm” A. Nelson).

е) love is of great value 1 (0,47%): “*He thought of his love, like a rich possession*” (“Strangers on a Train” P. Haysmith).

ж) love is associated with a place 1 (0,47%): “*Now he stood in a corner of the asphalt gamefield, waiting. She would be late, of course. Why had she chosen the high school, he wondered. Because it was her own ground? He had loved her when he had used to wait for her here*” (“Strangers on a Train” P. Haysmith).

з) love is associated with a period of time 1 (0,47%): “*It was himself at fifteen when he had bought it, himself when he had loved Miriam and had kept it in their room in Chicago, looking at it now and then in his most contented, most inward moments*” (“Strangers on a Train” P. Haysmith).

и) no love is lost 1 (0,47%): “*Apparently no love lost between him and Eva Belter, – Sergeant Hoffman pointed out*” (“The Case of the Velvet Claws” E. Gardner).

Таким чином, перцептивна підскладова у творах репрезентується тільки у зоровому, звуковому і тактильному образах та складає 4,24%, що приблизно дорівнює когнітивній складовій (4,7%). Зоровий образ виявився найбільшим за кількістю КО (2,36%). Кохання, у мовній картині світу творів, що ми аналізуємо, змінює поведінку людини та робить усе навколо романтично особливим. Емоційні зміни, що відбуваються із закоханою людиною можна також простежити у звуковому образі (“*her voice tight*”). Відсутні нюхові та смакові образи.

З огляду на КО когнітивної складової, можна зробити висновок, що концепт AFFECTION має наступні характеристики: крихкість (“*those fragments of jealousy into which Sophie’s love, like her crockery, had been shattered*”), можливість «розтопити серце» (“*heart, the kind that melts a guy*”), має свій символ, зокрема в’язання шкарпеток – символ кохання та турботи

(“so the knitting of them had become *the badge of her devotion* ”), може згаснути (“*ashes of love*”), представляє собою велику цінність (“*He thought of his love, like a rich possession* ”) тощо.

Понятійна складова – не сформована у межах даного емпіричного матеріалу

2.4 Інтерпретаційне поле концепту AFFECTION

За З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним, *інтерпретаційне поле* концепту включає КО, що інтерпретують основний інформаційний зміст концепту, може оцінювати його, інше кажучи, розкривають ставлення носіїв лінгвокультури до концептуалізованого явища. Інтерпретаційну складову концепту утворюють субскладові, що актуалізують різні типи оцінок – *емотивно-оцінна, енциклопедична, утилітарна (прагматична), регулятивна, соціокультурна та пареміологічна* [Попова, Стернин 2001].

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ AFFECTION (91,04%)

Інтерпретаційне поле концепту AFFECTION є найоб’ємнішою складовою у макроструктурній організації проаналізованих концептуальних фрагментів, що свідчить про найбільшу значущість емоційних переживань, ціннісних настанов та оцінок, регулятивного і прагматичного досвіду представників американського мовного соціуму при концептуалізації ними сутностей кохання.

Енциклопедична зона (73,32%) є найоб’ємнішою в складі інтерпретаційного поля студійованого концепту, що дозволяє зауважити про найбільшу значущість вивідного енциклопедичного знання. До складу цієї зони увійшли наступні КО: LOVE IS ADDRESSED TO A PERSON 73 (34,43%): “*Yes. Yes. ” She stretched up and kissed his cheek excitedly. “I love you so much,” she whispered*” (“*A Kiss Before Dying*” I. Levin), “*I was in love with*

her” (*“Double Indemnity” D.Cain*), 3. *“Once we got to know each other, she was a lot of fun. Not at all like she'd been in class. Happy. I loved her”* (*“A Kiss Before Dying” I. Levin*) та ін.. LOVE IS ADDRESSED TO INANIMATE THING OR PHENOMENON 15 (7,08%): *“There had been crises – he loved crises and created them sometimes among his acquaintances and between his father and mother—but he had always stepped out of them in time to avoid participation”* (*“Strangers on a Train” P. Haysmith*), 2. *“She doesn't know what honesty means. She loves trickery. She'd turn on you in a second if it would be to her advantage”* (*“The Case of the Velvet Claws” E. Gardner*), 3. *“I know it's not true. I tell myself it's not true. But there's something in me, I don't know what. Maybe I'm crazy. But there's something in me that loves Death. I think of myself as Death, sometimes”* (*“Double Indemnity” D.Cain*) та ін..

Наступна КО акцентує на недовгочасності кохання: LOVE HAS ITS TERM 12 (5,66%): *“He told me he loved me that night,” – she still liked to recall. “I remember.” Cause I asked him.”* (*“The Man with the Golden Arm” A. Nelson*), *“Their attachment lasted for several months, during which time he weaned himself away from the dramatic school – no painful process – and devoted his afternoons to squiring her on shopping tours, some of which was for him”* (*“A Kiss Before Dying” I. Levin*) та ін..

У складі енциклопедичної зони було виявлено КО LOVE CAN BE CARNAL 9 (4,24 %): *“But who told him what women to cultivate, so that he would know their comings and goings, get intimate with them, make love to them”* (*“Farewell, My Lovely” R. Chandler*) та ін.. Наявність цієї ознаки свідчить про те, що представники АМС пов'язують кохання з його фізичною тягою, для деяких людей тілесна близькість є навіть більш важливою.

LOVE CAN BE UNREQUITED 7 (3,3%): *“Yet even then Frankie's indifference had tortured her. So free and easy he'd been, into their free-and-easy teens, in a way she herself could never be and not like a really decent fellow ought to be at all. As careless of her love as if it were something he could pick up in any*

old can just by following a malt-hop truck” (“*The Man with the Golden Arm*” A. Nelson).

ЕМОТИВНО-ОЦІННА ЗОНА (14.1%)

LOVE IS CLOSE TO HATRED 9 (4,25%): “*That's all it takes, one drop of fear, to curdle love into hate*” (“*Double Indemnity*” D.Cain), “*I loved her like a rabbit loves a rattlesnake*” (“*Double Indemnity*” D.Cain), “*Della Street flung herself away from Perry Mason with flaming cheeks, and surveyed Eva Belter with eyes that had lost their tenderness and flashed with rage*” (“*The Case of the Velvet Claws*” E. Gardner) ТА ІН..

LOVE IS MUTUAL 5 (2,36%): “*All right, we love each other so much we never argue*” (“*A Kiss Before Dying*” I. Levin), “*I love him so much,*” Ellen had said during the visit that had proved to be her last, “*and he loves me too,*” – and Marion, though happy for her, had for some reason been somber the rest of the evening” (“*A Kiss Before Dying*” I. Levin) ТА ІН..

NOT EVERYONE CAN LOVE 5 (2,36%): “*You must know that my husband is a queer man. He doesn't really love any one. He wants to own and possess, to dominate and crush, but he can't love. He hasn't any close friends and he's completely selfsufficient*” (“*The Case of the Velvet Claws*” E. Gardner) ТА ІН..

LOVE IS CLOSE TO INSANITY 5 (2,36%): “*You do like me, don't you?*” “*I'm crazy about you*”. “*I'm pretty crazy about you too, Walter. I don't know what I'd have done without you these last few weeks*” (“*Double Indemnity*” D.Cain), “*Young Arthur Gentry is madly in love with her*” (“*The Case of the Empty Tin*” E. Gardner) ТА ІН..

LOVE CAN TURN INTO PITY 2 (0,94%): “*And she was right. He wouldn't divorce her now. But it was not because he still loved her, not because she was still his wife and was therefore due his protection, but because he pitied her and because he remembered he had once loved her*” (“*Strangers on a Train*” P. Haysmith) ТА ІН..

LOVE MAKES ONE SUFFER 2 (0,94%): *“The captain had not reckoned on a woman whose heart could be trod upon by army brogans” (“The Case of the Velvet Claws” E. Gardner) та ін..*

LOVE IS ASSOCIATED WITH MARRIAGE 1 (0,47%): *“The word “marriage” lingered in Guy’s ears, too. It was a solemn word to him. It had the primordial solemnity of holy, love, sin” (“A Kiss Before Dying” I. Levin).*

LOVE IS THE MOST IMPORTANT OF ALL 1 (0,47%): *“But I believe, I truly believe, that if two people really love each other... the way I love you... the way you say you love me... then nothing else matters very much... money, things like that, they just don't matter. I believe that... I really do” (“A Kiss Before Dying” I. Levin).*

До того ж у межах емотивно-оцінної зони інтерпретаційного поля було розглянуто наступні когнітивні ознаки: LOVE CAN MAKE ONE JEALOUS 1 (0,47%), LOVE CAN MAKE ONE LIVE 1 (0,47%), LOVE MAKES ONE RESPONSIBLE 1 (0,47%), LOVE CAN GET STRONGER 1 (0,47%), ONE CAN DREAM OF LOVE 1 (0,47%).

Утилітарна зона охоплює 1,89% усієї макроструктури вивчаємого концепту. До складу утилітарної зони входять 2 КО: LOVE CAN BE MERCENARY 3 (1,41%), що репрезентується наступним чином: *“He loves me,” she said. “Maybe it was the money that attracted him at first...?” (“A Kiss Before Dying” I. Levin), “I love you! I swear to God I do! I started out thinking about the money, I admit that, but I love you! You know I wasn't lying about that!” (“A Kiss Before Dying” I. Levin), “On that, all they want is the money, and there's many a man walking around today that's worth more to his loved ones dead than alive, only he don't know it yet” (“Double Indemnity” D. Cain), та LOVE DOES NOT DEPEND ON ONE’S FINANCIAL STATUS 1 (0,47%): *“What is it they say?-it's as easy to fall in love with a rich girl as with a poor” (“A Kiss Before Dying” I. Levin).**

Регулятивна зона (0,47%) ONE CANNOT TEACH HOW TO LOVE 1 (0,47%): “Guy looked at Bruno, and Bruno lowered his eyes. *Bruno was waiting, as if for him to tell him how to fall in love*” (“Strangers on a Train” P. Haysmith).

До соціально-культурної зони (0,47%) входить KO BRIDES IN LOVE WEAR SPECIAL THINGS 1 (0,47 %): 1. “*She wore something old, something new, something borrowed and something blue – poor romantic Dorothy – and she carried her birth certificate with her to prove she was over eighteen. And you don't make a trip like that alone*” (“A Kiss Before Dying” I. Levin).

Пареміологічна зона (0,47 %) також представлена у макроструктурі концепту LOVE. Вона містить 1 KO LOVE CONQUERS ALL 1 (0,47): “*Look, baby, there's nothing to worry about. If they don't work we get married. Haven't you heard? – love conquers all*” (“A Kiss Before Dying” I. Levin).

Інтерпретаційне поле концепту є домінуючою складовою (91,04%). Відібрані КО були відповідно розподілені за інформаційною, утилітарною, оцінною, регулятивною, соціокультурною та пареміологічною зонами інтерпретаційних полів концепту LOVE. Найменшими підскладовими є соціально-культурна (0,47%), пареміологічна (0,47 %) та регулятивна (0,47%) зони.

Отже, у межах дослідження було відібрано 124 одиниць, що номінують концепт AFFECTION в англійській мові. Найбільшу групу складають іменникові одиниці – 64 од. (51,62%), що свідчить про важливість категорії предметності для американської мовної спільноти. Другою за кількістю є група дієслів – 34 од. (27,42%). Найменшими групами виявилися прикметники, які охоплюють 20 од. (16,12%) та прислівники – 6 од. (4,84%).

Перцептивна підскладова у відібраних текстових фрагментах репрезентується тільки у зоровому, звуковому і тактильному образах та складає 4,24%, що значно менше інтерпретаційної зони. Когнітивна підскладова охоплює 4,7%. Відсутні нюхові та смакові образи, спираючись на обрані твори сучасної американської художньої літератури.

Інтерпретаційне поле концепту є домінуючою складовою (91,04%). Відібрані КО були відповідно розподілені за інформаційною, утилітарною, оцінною, регулятивною, соціокультурною та пареміологічною зонами інтерпретаційних полів концепту AFFECTION. Найменшими підскладовими є соціально-культурна (0,47%), пареміологічна (0,47 %) та регулятивна (0,47%) зони.

ВИСНОВКИ

Дослідження концепту AFFECTION на матеріалі американських творів виконано у межах семантико-когнітивного підходу на рівні традиційного лінгвістичного опису (на матеріалі лексикографічних джерел).

Лексикографічна реалізація концепту вивчається шляхом виявлення та опису лексичних одиниць різної частиномовної належності, що вербалізують його в сучасних словникових джерелах англійської мови (американського варіанту). Концепт AFFECTION досліджується на рівні його макроструктури на основі розподілу відібраних прикладів за частинами (перцептивно-когнітивною, поняттєвою складовими та інтерпретаційним полем).

Зі словників англійської мови (американський варіант) було відібрано 124 одиниць, що номінують концепт AFFECTION в англійській мові. Найбільшу групу складають іменникові одиниці – 64 од. (51,62%), що свідчить про важливість категорії предметності для американської мовної спільноти. Другою за кількістю є група дієслів – 34 од. (27,42%). Найменшими групами виявилися прикметники, які охоплюють 20 од. (16,12%) та прислівники – 6 од. (4,84%).

Згідно з даними дослідження, у межах макроструктури концепту AFFECTION домінує інтерпретаційне поле, другорядну роль на рівні макроструктурної організації концепту AFFECTION займає перцептивно-когнітивна складова, поняттєва складова концепту не визначена, спираючись на відібраний емпіричний матеріал. Отже, у межах макроструктури концепту AFFECTION інтерпретаційне поле охоплює 91,04%. Перцептивно-когнітивна складова складає 8,96%. Перцептивна підскладова у відібраних текстових фрагментах репрезентується тільки у зоровому, звуковому і тактильному образах та складає 4,24%, що значно менше інтерпретаційної зони. Відсутні нюхові та смакові образи, спираючись на обрані твори сучасної американської художньої літератури. Когнітивна підскладова охоплює 4,7%.

Усього було відібрано з творів сучасної американської літератури 212 репрезентів, що були розподілені на КО концепту AFFECTION.

Найбільш ємною в інтерпретаційному полі є енциклопедична зона (73,32%). Концепт AFFECTION найчастіше репрезентується в сфері людських стосунків (між закоханими, між друзями, між членами родини) та у відношенні до навколишніх предметів чи явищ, тому найбільш яскраво вираженими у складі енциклопедичної зони виявилися наступні КО: LOVE IS ADDRESSED TO A PERSON (34,43%) та LOVE IS ADDRESSED TO INANIMATE THING OR PHENOMENON (7,08%). Наступною за наповненням є емотивно-оцінна зона (14,1%). Найменшими у складі інтерпретаційного поля виявилися утилітарна (1,89%), регулятивна (0,47%), соціально-культурна (0,47%) та переміологічна (0,47%) зони.

У межах даного наукового дослідження були розглянуті основні поняття, а саме: *когнітивна лінгвістика, концепт, когнітивна ознака, номінативне поле*. Одержані результати науково-дослідної роботи є перспективними для подальших лінгвістичних досліджень концептуальної сутності кохання в американській мовній свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Проблемы когнитивной лингвистики Нитра : Ун-т им. К. Философа в Нитре, 2011. 216 с.
2. Апресян Ю. Д. Избранные труды : Том I. Лексическая семантика (синонимические средства языка). Москва : Языки русской культуры, 2005. Т. 1. 464 с.
3. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж : Изд-во ВГУ, 2006. 104 с.
4. Введение в когнитивную лингвистику / под ред. М. В. Пименовой. Кемерово : Комплекс «Графика», 2004. 146 с.
5. Вильмс Л. Е. Лингвокультурологическая специфика понятия «любовь» : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Волгоград, 2007. 21 с.
6. Вільчинська Т. Номінативне поле концепту «любовь» (на матеріалі поезії шістдесятників). *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ, 2011. Вип. 95 (1). С. 6–10.
7. Володіна Т. Лінгвокогнітивний підхід до визначення концепту в лінгвістиці. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ, 2011. С. 42–45.
8. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании *Филологические науки*. Киев : Грамота, 2001. Вып. 1. С. 64–72.
9. Воркачев С. Г. Любовь как лингвокультурный концепт. Москва : Гнозис, 2007. 284 с.

10. Высочина О. В. Понимание значения иноязычного слова (психолингвистическое исследование) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Воронеж, 2001. 19 с.
11. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. Москва : Прогресс, 2000. 398 с.
12. Демьянков, В.З. Понятие и концепт в художественной литературе и в научном языке. *Вопросы филологии*. 2001. №1. С. 35–47.
13. Жаботинская С. А. Когнитивная лингвистика : принципы концептуального моделирования. *Лінгвістичні студії*. Черкаси : Сіяч, 1997. Вип. 2. С. 3–11.
14. Жаботинская С. А. Теория номинации : когнитивный ракурс. *Вестник МГУ им. М. Ломоносова*. Москва : Изд-во МГУ, 2003. Вып. 478. С. 145–164.
15. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. *Культура народів Причорномор'я*. Симферополь : Межвузовский центр «Крым», 2002. № 32. С. 51–53.
16. Залевская А. А. Слово в лексиконе человека : Психолингвистическое исследование. Воронеж : Изд-во ВГУ, 2000. 208 с.
17. Залевская А. А. Психолингвистический подход к проблеме концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. С. 36–44.
18. Изард К. Э. Психология эмоций. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 464 с.
19. Ильин Е. П. Психология любви. URL : http://thelib.ru/books/e_p_ilin/psihologiya_lyubvi-read.html (дата звернення: 05.09.2022).
20. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. Воронеж : ВГУ, 2001. С. 75–80.

21. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс : монография. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
22. Кевлюк І. В. Концепт як одиниця когнітивної лінгвістики. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ, 2011. Вип. 95 (1). С. 217–221.
23. Коннова М. Н. Введение в когнитивную лингвистику : Калининград : БФУ им. И. Канта, 2012. 313 с.
24. Кононенко В. І. Національно-мовна картина світу : зіставний аспект. Мовознавство. Київ : Вид-во Інституту мовознавства НАН України, 1996. № 6. С. 39–46.
25. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.
26. Краснобаєва-Чорна Ж. Концепт : лінгвокультурологічний аспект. Донецьк : Східний Видавничий Дім, 2008. Т. 22. 260 с.
27. Крючкова Н. В. Методы изучения концептов. *Русская и сопоставительная филология : состояние и перспективы*. Казань : Изд-во Казанского государственного университета, 2004. С. 271–272.
28. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 555 с.
29. Кузнецова Л. Э. Любовь. Антология концептов. Волгоград: Парадигма, 2006. С. 45–67.
30. Кузнецова Л. Э. Любовь как лингвокультурный эмоциональный концепт: ассоциативный и тендерный аспекты : автореф. дисс. канд. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2005. 13 с.
31. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка. *Известия Института языкознания Российской академии наук. Литература и Язык*. Москва : Изд-во ИЯ РАН, 2003. № 1. С. 3–9.

32. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история : монография. Москва : Языки русской культуры, 1996. 464 с.
33. Максапетян А. Г. Языки описания и модели мира. *Вопросы философии*. Москва : Наука, 2003. № 5. С. 53–58.
34. Манакін В. М. Когнітивна лінгвістика та доцільність для сучасного мовознавства. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ, 2011. Вип. 95 (1). С. 3–6.
35. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику. Москва : Флинта : Наука, 2007. 296 с.
36. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. Минск : Тетра Системс, 2005. 256 с.
37. Нелюбина М. С. Преодоление различий в языковых картинах мира в процессе художественного перевода. *Иностранные языки : лингвистические и методологические аспекты*. Тверь : ТГУ, 2010. Вып. 10. С. 246–250.
38. Ніжегородцева-Кириченко Л. О. Концептуальний аналіз – виток розвитку семантичного аналізу. Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки. Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2002. Вип. 4. С. 189–194.
39. Огаркова Г. А. Вербалізація концепту КОХАННЯ в сучасній англійській мові : когнітивний та дискурсивний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2005. 16 с.
40. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика. Москва : АСТ Восток-Запад, 2007. 314 с.
41. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж : Истоки, 2001. 191 с.
42. Попова З. Д., Стернин И. А. Семантико-когнитивный анализ языка : монография. Воронеж : Истоки, 2006. 226 с.
43. Попова З. Д., Стернин И. А. Язык и национальная картина мира. Воронеж : Истоки, 2002. 191 с.

44. Потебня А. А. Мысль и язык. Москва : Правда, 1989. С. 17–88.
45. Роль человеческого фактора в языке / под. ред. Серебрянников Б. А., Кубрякова Е. С., Постовалова В. И. Москва : Наука, 2008. 416 с.
46. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. С. 223–224.
47. Сергеева Е. Н. Понятие концепта и аспекты его изучения в современной лингвистике. *Вестник ВЭГУ*. Уфа : Изд-во ВЭГУ, 2009. №3 (41). С. 72–85.
48. Скребцова Т. Г. Когнитивная лингвистика : курс лекций. Санкт-Петербург : Филологический факультет СПбГУ, 2011. 256 с.
49. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты : монография. Москва : Языки русской культуры, 2006. 288 с.
50. Фрумкина Р. М. Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология? *Язык и наука конца 20 века*. Москва, 2005. 74–117 с.
51. Хутова Э. Р. Концепты любовь и ненависть в русском и английском языках. *Вестник Адыгейского государственного университета*. Майкоп : АГУ, 2008. Вып. 1. С. 151–155.
52. Чесноков В. П. О двух картинах мира – статической и динамической. *Известия СКНЦ ВШ. Общественные науки*. Ростов-на-Дону : Изд-во РГУ, 2009. Вып. 3. С. 63–69.
53. Чурилина Л. Н. Концепт «любовь» в русской наивно-языковой картине мира. *Филология и культура*. Тамбов : ТГУ, 2001. С. 54–62.
54. Шафиков С. Г. Любовь : категория или концепт. *Языковые и речевые единицы в разных языках*. Уфа : РИО БашГУ, 2006. С. 3–36.
55. Шмелев А. Д. Русский язык и внеязыковая действительность : монография. Москва : Языки славянской культуры, 2002. 496 с.
56. Акмаjian А. Linguistics: An Introduction to Language and Communication. Cambridge : The MIT Press, 1984. 547 p.

57. Fromm E. The Art of Loving. URL: <https://archive.org/details/TheArtOfLoving>.
58. Johnson-Laird P. How is the Meaning Mentally Represented? URL: https://www.researchgate.net/publication/246390422_How_is_Meaning_Mentally_Represented.
59. Kemmer S., Barlow M. Introduction : A Usage-based Conception of Language. *Usage-based Models of Language*. Stanford : Center for the Study of Language and Information, 2000. P. 7–28.
60. Lee D. Cognitive Linguistics. Oxford : Oxford University Press, 2001–223 p.
61. Pavenkov O.V. Metaphysics of Love in the Religious Philosophy of P. A. Florensky. URL: <http://filosofiarusa.es/oleg-pavenkov-metaphysics-of-love-in-the-religio>.
62. Pesina S. Concept in Cognitive Linguistics and Biocognitive Science. *Procedia – Socia and Behavioral Sciences*. 2015. № 192. P. 587–592.
63. Rosch E. Cognitive Representation of Semantic Categories / Eleanor Rosch. *Journal of Experimental Psychology*. Princeton : American Psychological Association Publishing House, 1975. Vol. 104. P. 192–233.
64. Sridhar S. N. Cognition and Sentence Production: A Cross-linguistic Study/ New York : Springer-Verlag, 1988. 118 p.
65. Taylor J. R. Linguistic Categorization : Prototypes in Linguistic Theory. London : Routledge, 1995. 318 p.
66. Wierzbicka A. Lexicography and Conceptual Analysis. Ann Arbor : Karoma, 1985. 368 p.
67. Wierzbicka A. Cross-Cultural Pragmatics : The Semantics of Human Interaction. Berlin : Mouton de Gruyter, 2003. 502 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

68. Краткий словарь когнитивных терминов / сост. Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац и др. М. : Изд-во МГУ, 1997. 245 с.
69. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1997. 824 с.
70. Философская Энциклопедия. URL : <http://terme.ru/dictionary/1019130/word/lyubov> (дата звернення: 12.08.2022).
71. American English Cambridge Academic Content Dictionary. URL : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/american-english/> (дата звернення: 21.08.2022).
72. Urdang L. The Basic Dictionary of Synonyms and Antonyms. Bombay : Vision Books, 1983. 400 p.
73. Cambridge Academic Content Dictionary URL : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/american-english/love> (дата звернення: 12.10.2022).
74. Etymological Dictionary of the English Language. URL : http://www.etymonline.com/index.php?l=1&p=25&allowed_in_frame=0 (дата звернення: 04.09.2022).
75. Macmillan Dictionary of English. URL : http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/love_1 (дата звернення: 05.06.2022).
76. The Oxford Dictionary of Synonyms and Antonyms. URL : <http://www.oxforddictionaries.com/ru/определение/американско-английский-тезаурус/love> (дата звернення: 11.08.2022).
77. Online Oxford Dictionary of the English Language. URL : http://simplyfwd.com/Oxford_Dictionary.cfm?domain=freedictionary.com (дата звернення: 25.08.2022).

78. Webster's new 20th Century Dictionary of the English Language. URL : <http://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 15.08.2022).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

79. Cain DI : Cain D. Double Indemnity. URL : http://royallib.com/book/Cain_James/Double_Indemnity.html (дата звернення: 12.08.2022).

80. Chandler FL : Chandler R. Farewell, my Lovely. URL: <http://www.enotes.com/farewell-lovely> (дата звернення: 12.08.2022).

81. Gardner CEC : Gardner E. The Case of the Empty Can. URL : <https://virtualelibrary.files.wordpress.com/2013/09/19-the-case-of-the-empty-tin.pdf> (дата звернення: 12.09.2022).

82. Gardner CVC : Gardner E. The Case of the Velvet Claws. URL : <http://www.e-reading.club/book.php?book=79977> (дата звернення: 10.08.2022).

83. Haysmith ST : Haysmith P. Strangers on a Train. URL : <http://www.enotes.com/topics/strangers-train> (дата звернення: 02.08.2022).

84. Levin KBD : Levin I. A Kiss Before Dying. URL : <http://english-e-books.net/a-kiss-before-dying-ira-levin/> (дата звернення: 07.10.2022).

SUMMARY

The object of the study: the concept of AFFECTION in the American version of modern English.

The purpose of the work is to identify and describe the cognitive features of the verbalization of the concept of AFFECTION in the English-speaking picture of the world.

Theoretical and methodological foundations: In linguistic research, the concept of love began to appear relatively recently, but like all the concepts related to the sphere of feelings, are in the center of the linguists attention. Among the researchers who analyzed this concept, we can name (Apresyan, Vilms, Vorkacheva, Kuznetsova, Ogarkov, Khutov, Shafikova and others).

The obtained results: according to the research data, within the macrostructure of the AFFECTION concept, the interpretive field dominates, the secondary role at the level of the macrostructural organization of the AFFECTION concept is occupied by the perceptual-cognitive component, the conceptual component of the concept is not defined, based on the selected empirical material. So, within the macrostructure of the AFFECTION concept, the interpretive field covers 91.04%.

The perceptual-cognitive component is 8.96%. The perceptual component in the selected text fragments is represented only in visual, sound and tactile images and is 4.24%, which is significantly less than the interpretive zone. Missing olfactory and gustatory images, based on selected works of contemporary American fiction. The cognitive component covers 4.7%. A total of 212 representatives were selected from the works of modern American literature, which were distributed to the KO of the AFFECTION concept.

Keywords: concept, macrostructure, component of the concept, interpretation field

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Калашнікова Аліна Вікторівна, студентка 2 курсу, заочної форми здобуття освіти факультету іноземної філології спеціальності 035 філологія германські мови та літератури (переклад включно) перша - англійська освітньої програми мова і література (англійська), адреса електронної пошти alinameyker3333@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Когнітивні особливості вербалізації концепту AFFECTION в англомовній картині світу (на матеріалі творів сучасної американської літератури)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (студент) _____